TELŠIAI

ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI KĘSTUČIO G. 4

Linas GIRLEVIČIUS

2004 m. buvo atliekami žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai Kęstučio g. 4, Telšiuose, buvusios parduotuvės „Tulpė" aplinkoje, kur numatyta šio pastato rekonstrukcija (išplėtimas). Čia ištirti 7 šurfai: šeši 2x2 m dydžio, vienas 1x4 m. Bendras tirtas plotas – 28 m^2. Šių tyrinėjimų tikslas buvo išsiaiškinti, ar yra išlikę archeologiškai vertingų kultūrinio sluoksnio horizontų rekonstruojamo pastato aplinkoje. Šurfais 3–6 stengtasi aptikti išorinius buvusių medinių namų kampus.

Pastato kieme kastas šurfas 1. Čia buvęs Telšės upelio slėnis. Šurfas kastas iki 1,35 m gylio (H_{abs} 131,09–132,64 m), tačiau vertingų kultūrinio sluoksnio horizontų aptikti nepavyko. Dėl aukšto gruntinio vandens lygio įžemis nepasiektas, archeologinių radinių ar konstrukcijų šurfe neaptikta.

Šurfas 2 tirtas sklypo ŠV dalyje, suprojektuotos antžeminės aikštelės Š gale. 0,8 m gylyje (H_{abs} 133,40–132,60 m) pasiektas įžemis – rausvas molis. Vertingų kultūrinio sluoksnio horizontų, archeologinių radinių ar konstrukcijų šurfe neaptikta.

Šurfas 3 tirtas sklypo V dalyje, suprojektuotos antžeminės aikštelės vidurinėje dalyje. Šurfo V dalyje atkastas ŠR kryptimi orientuoto iš lauko akmenų grįsto grindinio kraštas (H_{abs} 132,54–132,04 m). Spėjama, kad tai gatvės dangos likučiai, tačiau ašinė grindinio linija nesutampa su dabartinės Kęstučio gatvės ašine linija. Atrodo, kad buvusi gatvė buvo pakrypusi labiau į ŠR bei nutolusi toliau į R lyginant su dabartine gatvės padėtimi. Žemiau grindinio lygio iki H_{abs} 130,91 m kasti maišytos struktūros pilkos žemės molio sluoksniai, šurfo Š dalyje pasiektas įžemis. Šurfo vidurinėje ir P dalyse atkastas tamsiai pilkos spalvos šlynas – vėlyvos (XX a. pirmosios pusės) duobės užpildas. Duobė užėmė 2/3 tirtos vietos ploto. Šurfe aptikta šios duobės Š dalis, o P dalis aptikta šurfo 4 Š dalyje. Duobė buvo maždaug 5 m skersmens, apie 2 m gylio. Šurfe aptikta metalinių, odos, stiklo dirbinių, buitinės keramikos fragmentų. Daugiausia jų rasta maišytos struktūros sluoksnio apatinėje dalyje (žemiau H_{abs} 131,50 m) bei šlyne. Viršutinėje maišytos struktūros grunto dalyje bei po grindiniu tarp kitų radinių rastos dvi 1931 ir 1937 m. TSRS 15 kapeikų monetos – grindinys įrengtas ne anksčiau kaip 1937 m. Maišytos struktūros grunto sluoksnis yra susidaręs iš buvusių XVIII a. pabaigos – XX a. pirmosios pusės kultūrinių horizontų. Šurfe vertingų kultūrinio sluoksnio horizontų neaptikta.

Šurfas 4 tirtas sklypo V dalyje, projektuojamos antžeminės mašinų stovėjimo aikštelės P dalyje. Žemiau vėlyvų supiltos struktūros sluoksnių visame šurfo plote atkastas maišytos struktūros grunto sluoksnis, kuris Š dalyje perėjo į duobę (H_{abs} 129,87–131,97 m). Šurfo P dalyje po maišytos struktūros grunto sluoksniu atkastas smulkus žvyras, o žemiau jo – tamsių atspalvių griuvenų sluoksnis. Jo apačioje kastas apie 20 cm storio raudonų plytų duženų ir degėsių sluoksnelis. Šie sluoksniai siejami su gaisru. Žemiau degėsių sluoksnio atkastas tamsiai pilkas melsvo atspalvio šlynas. Maždaug 2,5 m gylyje nuo paviršiaus pasiektas molio įžemis (H_{abs} 129,87 m). Šurfe

aptikti iš akmenų krauti pamatai (viršutinės dalies H_{abs} 130,86 m). Pamatai – apie 1 m pločio, tarpai tarp akmenų užpildyti plytgaliais. Pagal griuvenų bei degėsių sluoksnį sprendžiama, kad pastatas buvo mūrinis, statytas iš 23–24x13x6,5–7 cm dydžio raudonų plytų, orientuotas R–V kryptimi. Pagal radinius maišytos struktūros grunto sluoksnis datuotas XX a. antrąja puse, o į jo apatinę dalį kartu su statybiniu laužu pateko ir XIX a. antrosios pusės radinių. Aukščiau akmenų esantį degėsių sluoksnį reikėtų sieti su 1907 m. didžiuoju Telšių gaisru. Po gaisro ant senųjų pamatų veikiausiai buvo pastatytas raudonų plytų mūrinis pastatas, kuris nugriautas apie XX a. vidurį. Tikslesnį pamatų datavimą sunku nustatyti dėl archeologinės medžiagos stokos. Vertingų kultūrinio sluoksnio horizontų šurfe neaptikta.

Šurfas 5 tirtas sklypo PV dalyje, numatomos V terasos vidurinės dalies Š pusėje, esamo žolyno PR kampe. Šurfas orientuotas ŠR–PV kryptimi. Žemiau velėnos ir degėsių sluoksnių šurfe kasti smėlio, pilkos spalvos maišytos struktūros grunto, griuvenų sluoksniai (H_{abs} 131,18–130,35 m). Po griuvenų sluoksniu dalyje šurfo atkastas juodos spalvos šlynas (H_{abs} 130,35–129,00 m). Žemiau pastarojo sluoksnio kastas smėlis, maišytas su juodu šlynu. Staiga ėmus rinktis gruntiniam vandeniui, rausvo molio įžemis pasiektas tik dalyje šurfo. Šiame šurfe, H_{abs} 130,40 m gylyje, atkastas ŠR–PV kryptimi orientuotas apie 60 cm pločio vienos arba dviejų eilių pamatas, krautas iš akmenų. Pagal aukščiau jo esantį griuvenų sluoksnį (plytos analogiškos aptiktosioms šurfe 4) galima spręsti, kad čia stovėjo mūrinis raudonų plytų pastatas, sunaikintas 1907 m. gaisro metu. 2–3,1 m gylyje apatiniame smėlio, maišytame su šlynu, sluoksnyje aptikta 20 žiestų puodų, išsiskiriančių iš visos šurfuose aptiktos keramikos, šukių. Septyni iš jų gali būti lipdyti bei apžiesti. Tokia buitinė keramika datuojama XVI a. pabaiga – XVII a. viduriu ir laikytina kaimiškos, o ne cecho gamybos. Pagrindiniai šios keramikos bruožai: ji degta redukcinėje aplinkoje, indų sienelės gana storos, molio masė liesinta smulkiu grūstu granitu, pakraštėlių formos. Tai ankstyviausi radiniai, aptikti šių archeologinių tyrinėjimų metu. Šurfe ištirtas archeologiškai vertingas kultūrinio sluoksnio horizontas pagal žiestų bei apžiestų puodų šukes datuojamas XVII a. viduriu, nors kai kurias jų būtų galima datuoti ir ankstyvesniu laikotarpiu (sluoksnis datuotas pagal vėlyviausius radinius). Rekonstruojamo pastato V dalies užstatymo vietoje reikia platesnių archeologinių tyrinėjimų. Jais būtina išsiaiškinti šio horizonto pobūdį, paplitimo ribas bei šurfe 5 aptikto akmeninio pamato ryšį su aptiktuoju pamatu šurfe 4.

Šurfuose 6 ir 7, tirtuose į P nuo buvusio parduotuvės pastato, archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio neaptikta – jis suardytas tarybiniu laikotarpiu, įrengiant inžinerinius tinklus.

Ateityje atliekant žemės darbus šioje Telšių senojo miesto vietoje archeologų dalyvavimas būtinas, nes viename iš šurfų aptiktas kultūrinio sluoksnio horizontas pagal vėlyviausius radinius datuojamas XVII a.

SURVEY EXCAVATIONS AT THE KĘSTUČIO STREET 4 IN TELŠIAI

In the centre of Telšiai city at the Kęstučio Street 4 an archaeological survey was performed. 28 m^2 were investigated in total. In three test pits the 20th century street pavement, remains of the 19th–20th century buildings and the 19th–20th century cultural layer were found. In the test pit No. 5 the cultural layer horizon datable not later than to the 17th century was discovered. Some potshards found in this layer may date even to the earlier period.